

старший викладач кафедри
перекладу
Приазовського державного
технічного університету

СЕМАНТИЧНА АСИМІЛЯЦІЯ ІНШОМОВНИХ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У зв'язку з розвитком у політичній, економічній, культурній та інших сферах, а також суспільною діяльністю людей будь-яка мова світу переживає багато змін на лексико-семантичному рівні. Не є винятком й сучасна англійська мова. Зі специфічними особливостями її словникового складу вона є продуктом тривалого історичного розвитку, у процесі якого англійська мова зазнавала впливу інших мов шляхом надходження до її складу лексичних одиниць іншомовного походження. Як відомо, словниковий склад англійської мови, як і інших мов світу, перебуває в стані безперервної зміни. Будь-яка мова – це різноманітний та яскравий *скарб* лексичних одиниць, кожна мова прагне поповнювати його завдяки новим надходженням лексичних одиниць іншомовного походження. Запозичення створюють деякий простір для функціонування мови в різних умовах, а будь-яка мова перебуває в постійному розвитку і будь-які зміни виявляються у лексиконі, тому що лексична система мови відзначається своєю гнучкістю, тобто діє як *живий організм*, що сприяє поповненню словникової скарбниці мови новими лексичними одиницями.

Запозичення цікавлять вчених та вивчаються з давніх часів. Процес проникнення іншомовної лексики до будь-якої мови займає чималий відрізок часу, але інтенсивність її проникнення неоднакова і залежить від певних умов. Питаннями, які стосуються запозичень, займалися і займається багато вчених. Серед них такі відомі науковці, як Л. Блумфілд, В.І. Кодухов, І.П. Иванова, І.В. Арнольд, Е.М. Дубенець та інші. Серед сучасних науковців слід виділити Ю.А. Зацного, М.М. Маковського.

Об'єктом нашого дослідження стали лексичні одиниці іншомовного походження, а **предметом** – особливості їх асиміляції до семантичної системи сучасної англійської мови.

Актуальність нашого дослідження зумовлена необхідністю аналізу семантичних процесів, які відбуваються в словниковому складі сучасної англійської мови завдяки надходженню до її вокабуляру лексичних одиниць іншомовного походження. Виникає необхідність дослідити процеси семантичної асиміляції запозичених лексем та їх вплив на розвиток лексичного складу сучасної англійської мови.

Метою нашого дослідження є семантичний аналіз іншомовної лексики сучасної англійської мови. Поставлена мета зумовлює вирішення таких **завдань**:

- проаналізувати семантику запозичених лексем сучасного англійського вокабуляру;
- визначити процеси, що сприяють семантичній асиміляції іншомовних лексичних одиниць до системи англійської мови.

«Семантичний аналіз – це, мабуть, найскладніша частина етимологічного дослідження. <...> фонетичні зміни у мові та різні типи словотворення зазвичай мають дуже виражений системний характер. <...> складним є семантичний аспект <...>, де системність та закономірність змін далеко не такі наявні, як в галузі фонетики або морфології» [5, с. 88–89]. Ми погоджуємося із зауваженням Ю.В. Откупщикова, але гадаємо, що доречно було б до нашого аналізу додати також і граматичну асиміляцію іншомовних лексичних одиниць до системи англійської мови, адже граматику також має системний характер завдяки своїм сталим правилам.

Семантична асиміляція пов'язана із поширенням сполучуваності лексичних одиниць іншомовного походження зі словами мови-реципієнта та перетворенням їх семантичних структур, надходженням до системи мови-запозичувача нових значень. Це трапляється тому, що під час входження запозичення до іншомовної системи воно має лише одне значення, іноді (але дуже рідко) – два або три, ніколи – усю їх палітру, особливо якщо вони (значення) не пов'язані між собою. Цей факт пояснюється тим, що запозичена лексична одиниця є назвою якогось явища або предмета (речі), тобто реалії країни-донора.

З одним значенням запозичуються лексичні одиниці іншомовного походження, які позначають такі поняття: гроші інших країн (*hryvnia, peseta, rouble, rupee, zloty*); іноземні титули (*boayr, padishah, raja, shah, sheikh, tsar, tsarevich*); їжа або напої іноземних країн (*blin, borscht, kasha, kissel, kvass, paskha, piroshky, shashlik, shchi, smetana, vodka, zakuska*); національний одяг (*sarafan, sari, sombrero*) тощо.

Е.М. Дубенець зазначає, такі іншомовні лексичні одиниці не підлягають семантичній асиміляції щодо законів мови-реципієнта, адже вони позначають речі, які притаманні реаліям мов-донорів [2, с. 105]. Ми не зовсім погоджуємося з цією думкою, оскільки вважаємо, що з часом окремі слова, можливо, стануть вживатися частіше, а тому будуть використовуватися у мові-запозичувачі як синоніми до власномовних лексичних одиниць, але за винятком тих, що позначають грошові знаки. На нашу думку, це лише питання часу. Доказом нашого зауваження слугують приклади, які показують нам протиставлення щодо теорії Е.М. Дубенця, а саме: *blin* (різновид пирога), *don* (викладач в Оксфорді або Кембриджі, отаман мафії), *kasha* (будь-яка каша, крім вівсяної), *sahib* (чиновник-англієць), *sheikh* (вродливий чоловік, серцеїд).

З огляду на це можна зауважити, що під час семантичної асиміляції іншомовних лексичних одиниць відбувається процес пристосування їх до нового мовного середовища, а це призводить до виконання лексичними

одинацями іншомовного походження комунікативної функції у мові-запозичувачі водночас із уже наявними, тобто власномовними.

Підтвердження цього ми знаходимо у праці Ю.А. Жлуктенка, але він стосовно групи запозичень, що позначають якісь предмети або явища, додає, а ми в погоджуємося з цим, що деякі іншомовні лексичні одиниці надходять до мови-запозичувача для назви вже наявних предметів або явищ [3, с. 163]. Цю групу він поділяє на такі види за функцією:

1) замінюють власномовні лексичні одиниці: *niman* (староангл.) > *take* (скандин.). У цьому разі спостерігається відсутність семантичного зрушення;

2) надають додаткове значення: *cinematheque* (фр.) поповнює синонімічний ряд англійського *cinema* і має також значення «бібліотека фільмів або архів» [9, с. 68];

3) є синонімами наявних слів: *starve*, яке раніше в англійській мові позначало «вмирати» (з надходженням французького *die* – «помирати») набуло вузького значення, тобто «помирати від голоду». *Kasha* (рос.) є синонімом для англійського слова *porridge*, але якщо *porridge* позначає лише вівсяну кашу, то російська запозичена одиниця має ширший спектр, тобто різні види каш. У цьому разі спостерігається диференціація значень, а отже, збагачення синонімічного ряду завдяки появі синонімічних пар. Але у такому разі щодо синонімів треба зауважити, що тривале співіснування власномовних та запозичених лексичних одиниць є неможливим, тому або деякі синоніми знищуються, або набувають дещо іншого змісту, що і підтверджують наші приклади.

Усі іншомовні лексичні одиниці піддаються зміні та розвитку щодо норм, правил та законів мови-реципієнта. У будь-якій мові лівова частка слів має декілька значень, тобто вони є полісемічними. Але, як вже було зауважено вище, мова-запозичувач зазвичай приймає іншомовну лексичну одиницю лише в одному її значенні. І тільки час може показати, як ця іншомовна лексична одиниця асимілювалася або буде асимілювана семантично у майбутньому. Зокрема, якщо у мові-реципієнті прижилося лише одне значення запозиченої лексичної одиниці, ми можемо говорити про зменшення її семантичної структури, тобто звуження значення. Наприклад, лексичні одиниці іспанського та французького походження *armada* та *médaille* мають у своїх рідних мовах дуже багату палітру значень, але в системі англійської мови вони набули лише спеціалізованого значення: *armada* – «флотилія військових кораблів», *médaille* – «маленький, круглий або овальний шматок м'яса або риби».

Але у процесі свого дослідження ми спостерігали і протележні випадки. Якщо раніше російське слово *sputnik* використовувалося в англійській мові лише в одному своєму контексті, тобто як «штучний супутник Землі», то вже у словнику Andrew Delahunty «Oxford Dictionary of Foreign Words and Phrase» (2008) ми знаходимо ще одне трактування цієї лексичної одиниці, що позначає компаньйона у подорожах [2, с. 105; 9, с. 327]. Тобто у цьому випадку спостерігається поява нового значення цього слова, а тому можна говорити про поширення синонімічного ряду англійської лексичної одиниці *companion*. Ще одним прикладом є запозичене з японської мови *kimono*, яке спочатку надійшло лише з одним значенням – «кімоно» (тобто традиційний японський одяг [10, с. 887]), а з часом набуло нового значення – «одяг, який носять як жіночу сукню» [9, с. 183], «сукня з довгими рукавами та поясом». Це свідчить про розширення семантичного значення цієї запозиченої лексичної одиниці (її генералізацію) та є підтвердженням наших слів щодо впливу часу на адаптацію лексичних одиниць іншомовного походження до системи мови-реципієнта.

Збагачення вокабуляру іншомовними лексичними одиницями поширює синонімічні ряди завдяки тому, що запозичення починають вживатися паралельно з власномовними лексичними одиницями. Це доводять такі приклади: *adieu* (фр.) = *goodbye*, *adios* (іспан.) = *goodbye*; *bravo* (італ.) = *well done*, *bruit* (фр.) = *noise*; *chia* (італ.) = *hello* або *goodbye*, *fleuron* (фр.) = *flower*. Але у такому разі треба зауважити, що ці лексичні одиниці іншомовного походження ніяк не впливають на частотність власномовних лексичних одиниць і загалом використовуються як жаргонні або модні слова.

Трапляються також випадки, коли іншомовні лексичні одиниці змінюють або спеціалізують (тобто генералізують) своє значення під час надходження до системи мови-реципієнта. Наприклад, *juju*, яке було запозичене із однієї африканської мови, де воно позначало оберег у деяких західноафриканських народів, у системі англійської мови змінило своє значення на жаргонне «косяк» (сигарета з марихуаною). Цей процес ми також можемо спостерігати і під час запозичення з італійської мови лексичної одиниці *paparazzo*, яка у системі своєї рідної мови позначає світського фотографа, а в англійській мові вона набула трохи іншого значення – «фотограф, який переслідує відомих людей, сподіваючись зробити знімок». Запозичена з французької мови лексична одиниця *jambalaya*, яка позначає у мові-донорі страву із рису з додаванням креветок, яловичини, курки або індички, у мові-реципієнті позначає взагалі суміш будь-чого.

У своєму дослідженні ми також спостерігали зміну значення запозиченої лексичної одиниці у разі зміни її належності до певного стилю (сфери, де вона вживається) у мові-реципієнті, тобто відбувається процес метафоризації. Підтвердженням цього факту є такі лексичні одиниці іншомовного походження, що надійшли до семантичної системи англійської мови: слово *zombie* вже позначає не мерця, якого оживили за допомогою магії, а «ледачого тінейджера», «тупу людину» (значення, які трапляються не в літературній мові) або взагалі «коктейль із рому з лікером та соком»; арабська лексична одиниця *sheikh* (шейх – титул правителя або глава роду) використовується у значенні «чарівний чоловік, серцеїд»; японське *samurai* набуло значення «чоловіка, який відкрито займається зломом комп'ютерних систем», тобто «хакер»; персидське *sahib* вже позначає не господаря або титул, а чиновника-англійця або європейця. Лексична одиниця іспанського походження *don*

зберігає одне із своїх значень – «господар», але загалом позначає голову мафіозної структури або викладача в Оксфорді або Кембриджі. Можна впевнено стверджувати, що ці лексичні одиниці набули метафоричного значення за функціональною ознакою та належать до сленгу.

У процесі асиміляції спостерігається розширення семантичної сполучуваності лексичних одиниць іншомовного походження. Деякі із них, зокрема іменники, підлягають процесу ад’єктивізації та використовуються в атрибутивній функції (N → A). Наприклад, *baguette* (фр.) – довга вузька французька паляниця, *sudoku* (япон.) – тип головоломки, *tsunami* (япон.) – довга висока хвиля, *zombie* (африк.) – мрець, якого ожили за допомогою магії.

Ад’єктивізація (N → A) спостерігається також під час запозичення власних імен, а саме: *Cajun* у французькій мові позначає національність Луїзіани, а у словосполученні *Cajun dish* – страву цієї національності; *Japan*, яке позначає назву країни, набуває значення прикметника у словосполученні *Japan clover* – конюшина японська; титул японського імператора *Mikado* у словосполученні *Mikado pheasant* позначає фазана із колекції Мікадо. Ці приклади вказують на те, що власні імена під час запозичення поширюють семантичну сполучуваність та використовуються тільки в атрибутивній функції.

Презентовані лексичні одиниці іншомовного походження зазнали семантичних зрушень, тобто набули різних значень у процесі функціонування в системі англійської мови. Це явище загалом не є закономірним, тому що запозичені лексичні одиниці мають не більше одного-двох нових значень, які вони набули у процесі свого функціонування у мові-запозичувачі. Окремі випадки свідчать, що лексичні одиниці іншомовного походження можуть змінювати своє значення (тобто відбувається процес спеціалізації). Це залежить від сфери їх використання та функціонування. Наприклад, слово *nouse* надійшло до англійської мови як «розум, інтелект», але у час комп’ютерного буму воно набуло іншого, пов’язаного з інформаційними технологіями, значення – «пристрій, який виконує функції комп’ютерної миші, але контролюється рухом носу».

У процесі дослідження семантичної асиміляції лексичних одиниць іншомовного походження нам траплялися випадки повної їх асиміляції, але вони не є численними. Це стосується таких слів японського та китайського походження, як *Japan, tea*. Ці іншомовні лексичні одиниці за час свого існування у системі англійської мови набули великої кількості значень: *Japan* – чорний лак, лакований японський виріб, лакувати, посвячувати в сан (жарг.); *tea* – чайна рослина, чай, настій або відвар, вечеря з чаєм, чашка чаю, жовто-зелений колір (амер.), поїти чаєм.

Як ми бачимо, багатьом лексичним одиницям іншомовного походження притаманні семантичні зрушення, тобто вони набули декілька різноманітних значень або змінили їх у процесі свого функціонування у системі мови-запозичувача. Це явище ми вважаємо притаманним лише тим іншомовним лексичним одиницям, які асимілювалися у мові-реципієнті.

Аналіз семантичної асиміляції показав, що «<...> процеси, що є наслідком стосунків власномовної і запозиченої лексики, викликають семантичний розвиток і розширення лексичної системи <...>» [4, с. 173]. Лексичні одиниці іншомовного походження, які у мові-донорі мають одне значення (назва реалій, пов’язаних з іншими країнами), зберігають його у мові-реципієнті. Такі іншомовні лексичні одиниці є частково асимільованими. Запозичені лексичні одиниці, які увійшли у мову-реципієнт зі всіма своїми значеннями або почали вживатися в інших сферах діяльності людини, можна вважати повністю асимільованими до семантичної системи англійської мови.

Перспективою подальшого дослідження може слугувати аналіз фонологічної або граматичної асиміляції лексичних одиниць іншомовного походження в сучасній англійській мові.

Література:

1. Зацный Ю.А. Англо-русский словарь новых слов и словосочетаний (рубеж столетий). Запорожье: Запорожский государственный университет, 2000. 243 с.
2. Дубенец Э.М. Современный английский язык: лексикология: пособие для студентов гуманитарных вузов. М., СПб.: ГЛОССА/КАРО. 2004. 192 с.
3. Жлуктенко Ю.А. Английские неологизмы. Киев: Наукова думка, 1983. 172 с.
4. Мостовий М.І. Лексикологія англійської мови: підруч. для ін-тів і фак. інозем. мов. Х.: Основа, 1993. 256 с.
5. Откупщиков Ю.В. К истокам слова: рассказы о происхождении слов. 5-е изд. СПб.: Авалонь, Азбука-классика, 2008. 352 с.
6. Тхорик В.И., Фанян Н.Ю. Лингвокультурология и межкультурная коммуникация: учебное пособие. 2 изд. М.: ГИС, 2006. 260 с.
7. Чередниченко О. Мовні контакти у сучасному світі. КДУ. Іноземна філологія, 2006. № 40. С. 4–6.
8. Янков А.В. Соціально-політичні неологізми та оказіоналізми в американському варіанті англійської мови: структура – семантика – функціонування: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови»; Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Л., 2004. 20 с.
9. Delahunty A. From Bonbon to Cha-cha Oxford Dictionary of Foreign Words and Phrases. New York, Oxford: Oxford University Press, 2008. 411 p.
10. Longman Dictionary of Contemporary English / ed. by S. Bullon. Fifth impression. Harlow, Essex: Pearson Education Limited, 2003. 1950 p.

Анотація

**О. КЕЧЕДЖИ. СЕМАНТИЧНА АСИМІЛЯЦІЯ ІНШОМОВНИХ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ
У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

Стаття присвячена розгляду лексичних одиниць іншомовного походження. Особлива увага приділяється питанню семантики запозичених лексем. Здійснено огляд чинників, які сприяють семантичній асиміляції запозичених лексичних одиниць до системи сучасної англійської мови, а саме: пристосування до нового мовного середовища, впливу часу, належності до певного стилю, сфери використання та функціонування.

Ключові слова: лексичні одиниці іншомовного походження, семантика запозичених лексем, сфери надходження, синонімічний ряд.

Аннотация

**О. КЕЧЕДЖИ. СЕМАНТИЧЕСКАЯ АССИМИЛЯЦИЯ ИНОЯЗЫЧНЫХ ЛЕКСИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ
В СОВРЕМЕННОМ АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ**

Статья посвящена рассмотрению лексических единиц иностранного происхождения. Особое внимание уделяется вопросу семантики иноязычных лексем. Сделан обзор факторов, которые способствуют семантической ассимиляции заимствованных лексических единиц в системе современного английского языка, а именно: приспособления к новой языковой среде, влияния времени, принадлежности к определенному стилю, сферы использования и функционирования.

Ключевые слова: лексические заимствования, семантика заимствованных лексем, сферы заимствования, синонимический ряд.

Summary

O. KECHEDZHI. SEMANTIC ASSIMILATION OF BORROWINGS IN MODERN ENGLISH

The paper deals with the consideration of foreign lexical units. Special attention was concentrated on the semantics of borrowings. Promoting semantic assimilation of lexical units of foreign origin in the system of modern English was analyzed in the article. They are: adaptation to the new language environment, influence of time, belonging to a certain style, sphere of use and functioning.

Key words: lexical borrowings, semantics of borrowings, spheres of income, synonymic series.